

Hvilke krav kan der stilles til en ægtefælle og andre husstandsmedlemmer ved ydelser efter serviceloven m.v.?

af konsulent Erik Jappe

Formålet med hjælp efter [serviceloven](#) er at fremme den enkeltes mulighed for at klare sig selv eller at lette den daglige tilværelse og forbedre livskvaliteten. Samtidig bygger hjælpen på den enkeltes ansvar for sig selv og sin familie (lovens § 1).

Men hvor langt rækker dette ansvar for familien? Der kan ikke gives et entydigt svar på dette spørgsmål, idet svaret bl.a. afhænger af, hvilken hjælp der søges. Men generelt kan der svares, at alle husstandsmedlemmer normalt skal hjælpe til med alle opgaver i hjemmet. Endvidere skal det bemærkes, at jo mere personlig hjælp (bad, toiletbesøg m.v.) der er behov for, desto mindre er det ægtefællens m.fl. opgave. Her må det offentlige altså tage over.

Kompensationsprincippet

Et af de gældende overordnede principper inden for lovgivningen for personer med nedsat funktionsevne er kompensationsprincippet (se evt. [Praksisnyt nr. 17/2012](#)). Der skal fokuseres på kompensation af den enkelte borger med nedsat funktionsevne. Princippet udelukker dog ikke, at der ved tildeling af en række ydelser efter sociallovgivningen også inddrages forhold hos husstandsmedlemmer.

Rengøring, pleje, støtte m.v.

Efter [servicelovens](#) kap. 15 (§ 83 m.fl.) skal kommunen yde personlig hjælp, pleje, omsorg og støtte m.v. til borgere med behov for det. I [Vejledning om hjælp og støtte efter serviceloven](#) er det anført, at kommunen ved vurderingen af det konkrete behov for hjælp og støtte skal bedømme ansøgerens samlede situation:

"60. ... Der skal bl.a. tages hensyn til ansøgerens pårørende og netværk, og det forudsættes, at eventuelle øvrige medlemmer af den fælles husstand deltager i opgaveudførelsen i hjemmet. Hvis der er større børn i hjemmet, skal der ved vurderingen af behovet for hjælp ikke stilles krav, som går ud over de krav, der normalt stilles til større børn. Der kan i denne forbindelse f.eks. ses på, hvordan opgaverne i hjemmet blev fordelt før, der opstod behov for hjælp."

Ankestyrelsen har i principafgørelse [221-11](#) vedrørende servicelovens § 83 fastslået:

"En kommune, der traf afgørelse om praktisk hjælp i hjemmet, var berettiget til at tage hensyn til, i hvilket omfang ansøgers ægtefælle var i stand til at varetage opgaver i hjemmet. Kommunen skal bedømme ansøgers samlede situation, når der træffes afgørelse om praktisk hjælp. I denne bedømmelse forudsættes det, at øvrige medlemmer af den fælles husstand deltager i udførelsen af opgaver i hjemmet."

I den konkrete sag fandt Ankestyrelsen ikke borgeren berettiget til fortsat hjælp til rengøring. Det fremgår af principafgørelsen, at Ankestyrelsen bl.a. lagde vægt på,

- at hjælp efter serviceloven bygger på den enkeltes ansvar overfor sin familie,
- at borgerens hustru kunne klare alle huslige opgaver, men at det tog lang tid, og
- at ægtefællerne selv klarede selv den personlige hygiejne, indkøb og madlavning.

Når det drejer sig om behov for hjælp til personlig pleje (bad, toiletbesøg m.v.), har ægtefælle eller andre husstandsmedlemmer normalt ikke pligt til at varetage denne opgave.

BPA-ordning

Efter [servicelovens](#) § 96 skal kommunen tilbyde borgerstyret personlig assistance (BPA) til borgere med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der har et behov, som gør det nødvendigt at yde denne ganske særlige støtte. I [BPA-vejledningen](#) er det anført i pkt. 34, at en borger kan få udmålt færre timer, end den kommunale udmåling fastsætter, hvis borgeren ønsker det. F.eks. på grund af, at en pårørende kan og vil påtage sig hjælpefunktionerne i nogle timer. Hvis det er tilfældet, skal kommunen være opmærksom på, at

"familie, og herunder ægtefælle eller andre, som frivilligt påtager sig sådanne funktioner, får hvile og fritid i tilstrækkeligt omfang til at kunne klare sin egen daglige tilværelse."

Bemærk, at der ikke er hjemmel i serviceloven til at pålægge en ægtefælle eller andre at påtage sig sådanne udvidede pleje-, overvågnings- og ledsagefunktioner. I DUKH har vi oplevet i flere tilfælde, at pårørende i strid med reglerne på området pålægges sådanne opgaver.

Bemærk endvidere, at en ægtefælle eller et andet familiedlem kan ansættes som hjælper, hvis både borgeren selv og familiemedlemmet/ægtefællen ønsker det.

På den anden side skal der ved udmålingen af hjælpen efter § 96 tages hensyn til, hvilke opgaver som en evt. ægtefælle/samlever kan varetage i hjemmet. Det fremgår af principafgørelse [49-13](#):

"Der kan ikke udmåles timer til den borgerstyrede personlige assistance i et sådant omfang, at de huslige opgaver og pasningen af børn dermed bliver varetaget fuldt ud. Det betyder, at man skal tage hensyn til, om borgerens ægtefælle

kan varetage opgaver i hjemmet.” (se evt. også dette [net-svar](#) fra DUKH).

Ledsagerordning

Efter [servicelovens](#) § 97 skal kommunen tilbyde 15 timers ledsagelse om måneden til personer under folkepensionsalderen/67 år. Ledsagelsen tilbydes til personer, der ikke kan færdes alene på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Uanset at en borger har en ægtefælle/samlever eller større børn i hjemmet, skal der bevilges en ledsagerordning, hvis lovens betingelser i øvrigt er opfyldt. Formålet med ledsagerordningen er netop at give brugeren mulighed for at deltage i selvvalgte aktiviteter uden altid at skulle være afhængig af hjælp fra familie eller venner.

Der kan normalt ikke ske ansættelse af personer med en meget nær tilknytning til den, der er berettiget til ledsagelse. I praksis er der dog nogle tilfælde, hvor det er mest hensigtsmæssigt, at det er en nærtstående som f.eks. en ægtefælle, der ansættes som ledsager (læs evt. mere herom i [Praksisnyt nr. 24/2013](#)).

Merudgiftsydelse til voksne

Efter servicelovens § 100 kan der ydes hjælp til nødvendige merudgifter ved den daglige livsførelse til personer med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Der kan bl.a. ydes hjælp til håndsregninger. Det fremgår af [merudgiftsvejledningen](#), at kommunen i forbindelse med vurderingen af, om borgeren har nødvendige merudgifter til håndsregninger, skal vurdere borgerens samlede situation. Endvidere er det anført:

”43. ... Der skal bl.a. tages hensyn til den pågældendes netværk, og det forudsættes, at eventuelle øvrige medlemmer af husstanden deltager i opgaveudførelsen i hjemmet, herunder at skifte el-pærer, pudse vinduer, købe ind, rydde sne mv. Hvis der er større børn i hjemmet, skal der ved vurderingen af, om borgeren har nødvendige merudgifter til håndsregninger, ikke stilles krav, som går ud over de krav, der normalt stilles til større børn. Der kan i den forbindelse f.eks. ses på, hvordan opgaverne i hjemmet blev fordelt, før der opstod behov for hjælp. Det kan ikke forudsættes, at den øvrige familie udfører alle opgaver i hjemmet.”

I [principafgørelse 79-15](#) uddybes, hvilke krav der kan stilles til ansøgerens børn. Fra afgørelsen:

”Udmåling af nødvendige merudgifter til håndsregninger forudsætter en helhedsvurdering af borgerens samlede situation. Kommunen skal i vurderingen inddrage, hvilken hjælp borgeren kan forvente fra borgerens netværk. Øvrige medlemmer af en husstand, blandt andet børn, forventes at deltage i opgaveudførelsen i hjemmet.

Jo større og mere modent et barn er, des større kan forventningerne til barnets deltagelse i arbejdsopgaverne i hjemmet være. En kommune skal dog i hvert enkelt tilfælde sørge for, at kravene ikke går videre end de krav, der normalt stilles til børn i samme alder. Kommunen skal altid foretage en konkret og individuel vurdering af, om barnet kan håndtere opgaverne. Kommunen skal blandt andet se på, om der er særlige behov eller hensyn, der gør sig gældende i forhold til det enkelte barns samlede livssituation og ressourcer,

samt hvilke opgaver, barnet i forhold til sin modenhed kan forventes at klare.”

I øvrigt skal det lige nævnes, at betingelsen i § 100 om *”ikke uvæsentlige hjælpeforanstaltninger”* kan være opfyldt, selv om det f.eks. er ægtefællen, der yder hjælpen. Det fremgår af principafgørelse [222-09](#):

”Ansøger modtog hjælp fra sit familiære netværk i dagligdagen i så udstrakt grad, at betingelsen om ikke uvæsentlige hjælpeforanstaltninger var opfyldt, selvom hjælpen fra den kommunale forvaltning ikke var omfattende.”

Bistandstillæg

Efter den gamle [pensionslovs](#) § 16 kan bistandstillæg tilkendes personer i alderen fra 18 år til folkepensionsalderen sammen med pension tilkendt efter den gamle lov. Tillæg kan bl.a. tilkendes personer, hvis invaliditet medfører, at pågældende stadig må have personlig bistand af andre. I den tilhørende [pensionsvejledning](#) er anført i pkt. 108, at det for borgere i eget hjem skal indgå i vurderingen, om borgeren bor sammen med en ægtefælle/samlever. Gør borgeren det, forudsættes det, at ægtefællen/samleveren hjælper den anden med personlige fornødenheder i ret vidt omfang, hvis pågældende er i stand til det. Bor borgeren hos slægtninge eller venner, gælder denne forudsætning dog ikke. Fra vejledningen:

”Bistand til påklædning om morgenen og afklædning om aftenen eller den omstændighed, at det er nødvendigt med hjælp til at få maden skåret ud ved måltiderne, giver i almindelighed ikke ret til bistandstillæg. ... Hvis helbredstilstanden kræver, at ansøgeren skal mades ved måltiderne, må hjælpes ved toiletbesøg eller til at færdes indendørs, kan der tilkendes bistandstillæg.”

Af principafgørelse [74-09](#) fremgår det i en sag om afslag på tilkendelse af bl.a. bistandstillæg, at Ankestyrelsen lagde vægt på, at ægtefællen hjalp borgeren i vidt omfang både med personlige forhold og med huslige opgaver. Fra afgørelsen:

”Ankestyrelsen vurderede, at ægtefællens opgaver ikke var ud over de opgaver, som en ægtefælle forventedes at bistå den anden med, og at der ikke var dokumentation for, at ægtefællen ikke skulle være i stand til at hjælpe på grund af helbredsmæssige forhold.”

Afrunding

Som jeg nævnte indledningsvis gælder det, at husstandsmedlemmer normalt skal hjælpe til med praktiske opgaver i hjemmet, før det kan komme på tale at yde hjælp efter bl.a. serviceloven. Samtidigt er det dog klart, at jo mere personlig hjælp (bad, toiletbesøg m.v.) der er behov for, desto mindre er det ægtefællens m.fl. opgave.

Der kan være store forskelle fra lovbestemmelse til lovbestemmelse omkring, hvilke krav der evt. kan stilles til en ægtefælle/samlever eller til husstandsmedlemmerne i øvrigt. Derfor er det vigtigt for sagsbehandlere (og borgere) at undersøge betingelserne for hjælp i hvert enkelt tilfælde.